

czeh w latach 1919—1939; mgr A. Poniatońska, *Polscy robotnicy rolni jako polityczne zagrożenie wschodnich prowincji niemieckich w latach 1919—1939*; doc. dr J. Chodera, *Polska mniejszość narodowa w Niemczech w literaturze niemieckiej dwudziestolecia międzywojennego*; dr K. Pietrzak-Pawłowski, *Rola polskich organizacji gospodarczych w walce z polityką eksterminacji na Pomorzu Zachodnim w dwudziestolecie międzywojennym*.

W drugim dniu sesji referaty wygłosili: dr B. Frankiewicz, *Polscy robotnicy przymusowi na Pomorzu Zachodnim w okresie II wojny światowej*; doc. dr B. Dopierała, *Polacy na Pomorzu Zachodnim w latach 1918—1945. Stan badań i postulaty badawcze*.

Wokół tych referatów wywiązała się ożywiona dyskusja, w której wzięło udział 13 osób. Szczególnie cenne były wypowiedzi działaczy polonijnych, albowiem podali oni wiele ciekawych faktów i wymienili szereg nazwisk osób zasłużonych w walce o polskość Pomorza Zachodniego. Opowiadali oni najtrudniejsze zdarzenia ze swojej biografii. Ich słowa stanowiły istotne dopełnienie treści referatów naukowych.

Podsumowując obrady sesji, dr H. Lesiński podkreślił jej duże znaczenie dla rozszerzenia i pogłębienia wiedzy o tradycjach polskich na Pomorzu Zachodnim oraz to, że wydobyla ona cały ładunek emocjonalny, który jest integralną częścią tych tradycji. Zapowiedział też, że teksty referatów oraz wystąpień w dyskusji zostaną opublikowane na łamach „Przeglądu Zachodnio-Pomorskiego”, czasopisma Instytutu Zachodnio-Pomorskiego w Szczecinie.

Na zakończenie sesji jej uczestnicy podjęli rezolucję, w której potępilli oszczerczą kampanię antypolską, rozpętaną przez wrogie Polsce Ludowej ośrodki, oraz przeciwstawili się wszelkim zakusom rewizjonistycznym w Niemieckiej Republice Federalnej stwierdzając, „że powrót nasz na macierzyste ziemie piastowskie nad Odrą i Bałtykiem, to wynik historycznej ich przynależności, wynik przetrwania żywej polskości na tych ziemiach aż po ich wyzwolenie w 1945 roku”.

Równocześnie z sesją naukową zorganizowano w salach zamku książąt pomorskich dwie wystawy okolicznościowe: pierwsza — pt. *Polonia* — przedstawiała szereg dokumentów oraz zdjęć archiwalnych i pamiątek, obrazujących życie i działalność Polaków na Pomorzu Zachodnim przed 1945 r., druga — pt. *Martyrologia* — obrazowała prześladowania członków Związku Polaków w Niemczech.

W Szkole Podstawowej nr 62 odbyło się spotkanie Ludwika Omieczynskiej oraz jej córki i syna z zespołem pedagogicznym i uczniami w związku z przygotowaniem do nadania szkole imienia Aleksandra Omieczynskiego, kierownika szkoły polskiej w Szczecinie w okresie międzywojennym, zamordowanego przez hitlerowców w 1941 r. Na budynku przy Placu Lotników nr 1 odsłonięta została tablica pamiątkowa z napisem: „W tym miejscu stał budynek, w którym mieściła się szkoła polska w latach 1931—1934”. Aktu odsłonięcia tej tablicy dokonała wdowa po kierowniku tej szkoły — Ludwika Omieczynska.

Poza tym działacze polonijni spotkali się w zamku książąt pomorskich z młodzieżą szkół średnich. W czasie uroczystego koncertu chór II Studium Nauczycielskiego pod dyktando Władysława Dieringa i działacze polonijni wraz z młodzieżą zaintonowali pieśń „My nie ustaniemy w walce, Siłę słuszności mamy, I mocą tej słuszności, Wytrwamy i wygramy”, która śpiewana była na zebraniach Związku Polaków w Niemczech.

Czesław Janus

PRZEWÓD HABILITACYJNY

Dnia 17 czerwca 1968 r. odbyło się przed Radą Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu pod przewodnictwem dziekana Wydziału, doc. dra Antoniego Czubińskiego, *colloquium* habilitacyjne dra

Jerzego Kozeńskiego, pracownika naukowego Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

J. Kozeński studia historyczne odbył na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu w latach 1952—1956. Stopień doktora nauk humanistycznych otrzymał w 1963 r. na podstawie pracy pt. *Czechosłowacja w polskiej polityce zagranicznej w latach 1932—1938* wydanej drukiem w 1964 r. Zainteresowania naukowo-badawcze dra Kozeńskiego skupiają się wokół problemów historii najnowszej. Kwestie, którymi się zajmuje, wchodzą w zakres historii stosunków między narodami Europy środkowej, ze szczególnym uwzględnieniem procesów dotyczących państw sukcesyjnych dawnej monarchii austro-węgierskiej. Z zakresu tej problematyki opublikował ponad 50 prac naukowych — w tym dwie książki i kilkanaście artykułów.

W styczniu 1968 r. dr J. Kozeński złożył do Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UAM w Poznaniu prośbę o otwarcie przewodu habilitacyjnego i przedstawił pracę pt. *Sprawa przyłączenia Austrii do Niemiec po I wojnie światowej (1918—1922)*, wydaną przez Instytut Zachodni w Poznaniu w 1967 r. Rada na posiedzeniu w dniu 22 stycznia 1968 r., po zapoznaniu się z przedstawioną przez prof. dra Janusza Pajewskiego prośbą kandydata, uchwaliła wszczęcie przewodu habilitacyjnego i powołała komisję do spraw habilitacji dra J. Kozeńskiego w składzie: dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego doc. dr Antoni Czubiński, prof. dr Henryk Łowmiański, prof. dr Janusz Pajewski, prof. dr Witold Jakóbczyk, prof. dr Władysław Markiewicz, prof. dr Zdzisław Grot. Na posiedzeniu w dniu 19 lutego 1968 r., po zapoznaniu się z opinią komisji i na jej wniosek podjęła uchwałę o przyjęciu rozprawy habilitacyjnej i powołaniu recenzentów w osobach: prof. dra Henryka Batowskiego (Kraków), prof. dra Józefa Buszki (Kraków), prof. dra Czesława Madajczyka (Warszawa), prof. dra Janusza Pajewskiego (Poznań). Komisja, na posiedzeniu w dniu 20 maja 1968 r., poinformowała Radę Wydziału o otrzymaniu pozytywnych recenzji. Recenzenci ocenili całokształt dorobku naukowego kandydata, ze szczególnym uwzględnieniem przedstawionej rozprawy. Podkreślano m. in. solidną bazę źródłową pracy (prof. Pajewski, prof. Buszko), właściwy wybór problematyki ważnej, a dotąd mało znanej, i poprawną konstrukcję (prof. Pajewski), odmienne od panującego, ale trafne podejście do tematu z punktu widzenia wzajemnych stosunków niemiecko-austriackich (prof. Madajczyk). Stwierdzono, że rozprawa „jest bardzo cenną pozycją w polskiej historiografii w zakresie dziejów powszechnych XX w.” i że „przynosi wiele nowego i to zarówno jako monografia o kwestiach dotąd u nas nieporuszanych, jak też jako wytyczenie pewnego kierunku badań” (prof. Batowski). Konkluzje wszystkich recenzji były pozytywne. Rada Wydziału uchwaliła wniosek o dopuszczeniu kandydata do *colloquium* habilitacyjnego i ustaliła jego termin na dzień 17 czerwca 1968 r.

W *colloquium*, oprócz stałych członków Rady Wydziału, wzięli udział recenzenci zamiejscowi.

Na życzenie prof. Batowskiego habilitant omówił przyczyny niepowodzenia austriacko-niemieckiej unii celnej w 1931 r. Stwierdził, że problem ten wiąże się z artykułami Traktatu Wersalskiego i Traktatu z St. Germain oraz z protokołem genewskim z 4 X 1922 r., które stanowiły przeszkodę dla tendencji zmierzających do połączenia Austrii z Niemcami i zmuszały te państwa do ostrożnej taktyki w tej kwestii, Sprawę *Anschlusu* Austrii w Niemczech podjęła *Deutsche Volkspartei* Stresemanna, przy czym temu ostatniemu służyła ona tylko jako środek taktyczny w rokowaniach z Zachodem i nie stanowiła rzeczywistego celu. Przyczyną tego stanowiska była m. in. niechęć niemieckich sfer przemysłowych które uważały, że koncepcja *Anschlusu* mogła je zbyt obciążyć w oczach Zachodu. Rozumiał to Seipel w Austrii nie angażując się w żadne rokowania w tej sprawie. Inaczej podeszli do tej kwestii następcy Stresemanna o Seipla — Curtius i Schober — podejmując myśl *Anschlusu* pod hasłem unii celnej. Wniosek taki — zdaniem dra Kozeńskiego — wymaga szerszego uzasadnienia i dalszych badań.

Pytania postawione przez prof. Madajczyka zmierzały do wyjaśnienia sprawy nastrojów pro- i antyanschlusowych w Austrii, ich podłoża i możliwości weryfikacji przez historyka oraz związanych z tym kwestii możliwości wyodrębnienia się z jednorodnej grupy innych narodów. Dr Kozeński wyraził pogląd, że naród austriacki nie istniał ani w 1918, ani w 1938 r., mimo podejmowanych w okresie międzywojennym prób określenia i pogłębienia austriackiej świadomości narodowej. Twierdzenie to szerzej uzasadnił. Wskazał na fakt tworzenia się narodu austriackiego dopiero po II wojnie światowej oraz podkreślił rolę, jaką w tym procesie odgrywa u Austriaków chęć zrzucenia z siebie odpowiedzialności za zbrodnie hitlerowskie, których nie akceptowali. Omawiając kwestię postawy Austriaków wobec połączenia z Niemcami wyjaśnił, że przed 1914 r. ich jednomyślne stanowisko proanschlusowe było utrudnione z powodu istnienia dwóch domów panujących: Habsburgów i Hohenzollernów. W wypadku połączenia musiałyby nastąpić zerwanie z Habsburgami wynikające z dominującej roli Prus, a to wielu Austriakom nie odpowiadało. Upadek obu dynastii panujących wpłynął na zajęcie niemal jednomyślnego stanowiska proanschlusowego przez Austriaków. Zwolennikami utrzymania odrębności byli w okresie międzywojennym jedynie dawni monarchiści żywiący nadzieje na powrót Habsburgów. Odpowiadając na kolejne pytanie prof. Madajczyka, dotyczące roli tradycji mocarstwowych w procesie kształtowania narodu austriackiego, habilitant podkreślił integrujący charakter tych tradycji, który wyraża się poprzez szerzenie wśród Austriaków poczucia własnej wartości. Obecnie wiąże się to z tendencją do propagowania roli Austrii jako pomostu między Wschodem a Zachodem.

Omawiając postawiony przez prof. Buszkę problem wpływu czeskiej polityki narodowościowej na rozbięcie monarchii austro-węgierskiej, dr Kozeński nakreślił zasadnicze kierunki tej polityki, która do 1863 r. opierała się na sankcji pragmatycznej i dążyła do utrzymania monarchii habsburskiej, następnie, rozbita na dwa kierunki, stawiała sobie za cel uzyskania autonomii w ramach monarchii, by od 1915 r. walczyć konsekwentnie o wyzwolenie narodowe i utworzenie państwa czeskosłowackiego.

Prof. Pajewski zwrócił się z zapytaniem o genezę I wojny światowej i rolę, jaką w niej odegrała podwójna monarchia. Dr Kozeński rozpoczął wypowiedź od stwierdzenia obiektywnego charakteru tej wojny, wynikającego z sytuacji, rozwoju i dążeń poszczególnych państw i narodów w okresie imperializmu, po czym zaczął omawiać sytuację i przewidywania wojskowe w monarchii dualistycznej. Prof. Pajewski zrezygnował z kontynuowania odpowiedzi, uważając dotychczasowe uwagi habilitanta za wystarczające.

Po zakończeniu *colloquium* dokonano jego oceny. W dyskusji zabrali głos: prof. H. Batowski, prof. C. Madajczyk, prof. J. Buszko, prof. J. Pajewski, prof. W. Markiewicz, prof. W. Jakóbczyk. Zabierający głos wysoko ocenili wypowiedzi habilitanta, podkreślając zarówno jego dużą wiedzę i umiejętności historyczne, jak też ogólne predyspozycje osobiste decydujące o efektywnej działalności naukowej.

W wyniku przeprowadzonego tajnego głosowania Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu przyjęła *colloquium* habilitacyjne i nadała jednomyślnie drowi Jerzemu Kozeńskiemu stopień naukowy docenta nauk humanistycznych w zakresie historii powszechnej najnowszej.

Krzysztof Jankowiak